

แบบฟอร์มบทคัดย่อผลงาน

- ประเภท Oral presentation
 - 1.1 [] CQI (Clinic) 1.2 [] CQI (Non-Clinic) 1.3 [] R2R 1.4 [✓] วิจัยฉบับสมบูรณ์
- ประเภท หน่วยงาน
 - 2.1 [] ระดับปฐมภูมิ(รพ.สต./ศมช.) 2.2 [✓] ระดับทุติยภูมิ(รพช.) 2.3 [] สสอ./สสจ.
- การเสนอผลงาน
 - 3.1 [✓] ไม่เคยนำเสนอ เผยแพร่มาก่อน 3.2 [] เคยเผยแพร่(พัฒนาต่อยอด)
 - 3.3 [] ผลงานที่เคยได้รับรางวัลของ รพ.สต.-ศสม./รพช./สสอ.และสสจ.
- ชื่อเรื่อง **การใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในคลินิกหมอครอบครัว ศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง**
- ทีมผู้นำเสนอผลงานวิชาการ
 - ชื่อ – สกุล 1. นางอารีวรรณ ทองขุนดำ ตำแหน่ง เกสัชกรชำนาญการ
 2. นางสุพรรณณี งามพูล ตำแหน่ง เกสัชกรชำนาญการพิเศษ
 3. นายบรรจง บุญญาพิทักษ์ ตำแหน่ง เกสัชกรชำนาญการ
 4. นางสาวศิริรัตน์ ศิริมุสิกะ ตำแหน่ง เจ้าพนักงานเภสัชกรรมปฏิบัติงาน
- หน่วยงาน
 - 7.1 [] รพ.สต./ศสม. 7.2 [✓] รพช.ควนขนุน 7.3 [] สสอ./สสจ.อำเภอ
- เบอร์โทร ..081 371 3689... E-mail : areewan.rx.kkn@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวางมีวัตถุประสงค์: เพื่อศึกษาความชุก ลักษณะ ความรู้และมูลค่าของการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม ของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในคลินิก หมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง วิธีการ: ผู้วิจัย สัมภาษณ์ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังทุกระยะหรือผู้ดูแลกรณีผู้ป่วยไม่สามารถสื่อสารได้ ซึ่งอาศัยอยู่ในเขต รับผิดชอบของคลินิกหมอครอบครัวฯและเข้ารับการรักษาที่คลินิกโรคเรื้อรังของคลินิกหมอครอบครัว ๗ จำนวน 59 คน เป็นการสัมภาษณ์ที่บ้านผู้ป่วยเพื่อเก็บข้อมูลความรู้และพฤติกรรมการบริโภค ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม ผลการวิจัย: ประชากร 53 คน (ร้อยละ 89.9) มีความรู้ที่ถูกต้อง เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ น้อยกว่า 5 คะแนนจากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ประชากร 22 คน (ร้อยละ 37.3) ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม จำนวนผลิตภัณฑ์ที่ไม่เหมาะสม 24 รายการ เป็น ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร, สมุนไพรและยาชุด ร้อยละ 50.0, 24.0และ12.5 ตามลำดับ พบลักษณะ ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีเลขทะเบียนยา 5 รายการ(ร้อยละ20.8) ไม่พบพฤติกรรมการหยุดใช้ยาโรค ประจำตัวที่ได้รับจากแพทย์แล้วใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมเพียงอย่างเดียว ประชากร 10 คน จาก 22 คน (ร้อยละ 45.5) ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมเพื่อบำรุงร่างกาย ในด้านแหล่งที่ได้มา

ของผลิตภัณฑ์สุขภาพ ผู้ใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ร้อยละ 50 ได้ผลิตภัณฑ์จากญาติ ผู้ใช้จ่ายชื้อยา
มาจากร้านค้าในชุมชน ร้อยละ 33.3 ชื้อจากร้านขายยาแผนโบราณ ร้อยละ 66.7 ค่าใช้จ่ายภายใน 1
ปี ที่ประชากรจ่ายสูงสุด 14,600 บาทเป็นค่าใช้จ่ายในการซื้อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สำหรับผลลัพธ์
จากการใช้ผลิตภัณฑ์ กล่าวว่าใช้แล้วรู้สึกดีขึ้น ร้อยละ 77.3 ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง ร้อยละ 18.0
สรุป: ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังควรจะต้องได้รับความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพโดยเฉพาะเรื่องยา
ชุดยาเสตีรอยด์ ปัญหาการจำหน่ายยาชุดในอำเภอควนขนุน ควรได้รับการแก้ไขโดยความร่วมมือ
จากร้านค้า ร้านขายยา ภาครัฐ และภาคีเครือข่ายภาคประชาชน

คำสำคัญ: ไตวายเรื้อรัง, ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีข้อบ่งใช้ทางการแพทย์, ความรู้, มูลค่า

รายละเอียดเอกสารฉบับเต็ม

- 1) **ชื่อเรื่อง** การใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในคลินิกหมอครอบครัวศูนย์
แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง
- 2) **ชื่อผู้เขียน** : นางอารีวรรณ ทองขุนดำ กลุ่มงานเภสัชกรรมและคุ้มครองผู้บริโภค โรงพยาบาลควน
ขนุน หมายเลขโทรศัพท์ 081-3713689 Email : arewan.rx.kkn@gmail.com
- 3) **บทนำ** : ปัจจุบันโรคไตเรื้อรังกำลังเป็นปัญหาใหญ่ระดับโลก คนไทยมีแนวโน้มป่วยเพิ่มขึ้น ใน
จำนวนผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังประมาณ 8 ล้านคน เป็นผู้ป่วยไตเรื้อรังระยะสุดท้ายที่ต้องรับการฟอกเลือด
หรือล้างไตทางช่องท้องกว่า 100,000 คน มูลค่าที่รัฐบาลต้องใช้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายด้านทรัพยากรบุคคล
และค่าใช้จ่ายในการรักษาปีละกว่า 20,000 ล้านบาท โครงการศึกษาการดำเนินโรคและผลลัพธ์ทาง
คลินิกของโรคไตเรื้อรังในประชากร Thai SEEK พบว่าประวัติการใช้ยาสมุนไพร เป็นปัจจัยหนึ่งที่มี
ความสัมพันธ์กับอุบัติการณ์การเกิดโรคไตเรื้อรังในอาสาสมัคร (1) ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลของ ธนพล
ดอกแก้ว ประธานชมรมเพื่อนโรคไตแห่งประเทศไทยและประธานเครือข่ายพลเมืองขับเคลื่อนสิทธิ
ด้านสุขภาพ (healthy forum) เครือข่ายผู้ป่วยโรคเรื้อรังที่กล่าวว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดโรคไตเรื้อรังคือ
การใช้ยาสมุนไพรและการซื้อยากินเอง (2)

คลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน เริ่มดำเนินการในปี 2560 มีคลินิก
สำหรับผู้ป่วยโรคเรื้อรัง สัปดาห์ละ 2 วัน บทบาทหลักของเภสัชกรปฐมภูมิที่ปฏิบัติงานในคลินิกหมอ
ครอบครัวคือดูแลระบบยา ส่งมอบยาและให้คำแนะนำในการใช้ยาแก่ผู้ป่วยโรคเรื้อรัง การติดตามดูแล
ผู้ป่วยและครอบครัวต่อเนื่องที่บ้าน(เยี่ยมบ้าน) และงานคุ้มครองผู้บริโภคในเขตพื้นที่ตำบลควนขนุน
ผู้วิจัยในฐานะเภสัชกรปฐมภูมิที่ปฏิบัติงานในคลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน
จึงมีความสนใจที่จะศึกษาความชุก และลักษณะการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมของผู้ป่วยไต
เรื้อรัง เพื่อให้บุคลากรเจ้าหน้าที่ในคลินิกหมอครอบครัวฯ รพ.สต. รพช.และ สสจ. ได้ทราบถึงขนาด
ของปัญหา และนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เหมาะสมกับพื้นที่ต่อไป

- 4) **วัตถุประสงค์**: เพื่อศึกษาความชุก ลักษณะ ความรู้และมูลค่าของการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่
เหมาะสม ของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในคลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน อำเภอ
ควนขนุน

5) **วิธีการศึกษา:** การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนาแบบภาคตัดขวาง ซึ่งได้รับความเห็นชอบจาก คณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ โรงพยาบาลควนขนุน อำเภควนขนุน จังหวัดพัทลุง ตาม ใบรับรองหมายเลข 2/2561 ใช้วิธีการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ป่วยที่บ้าน ผู้วิจัยเป็นผู้บันทึกขณะ สัมภาษณ์ พร้อมทั้งถ่ายภาพผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ประชากร : คือผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังทุกระยะหรือผู้ดูแลกรณีผู้ป่วยไม่สามารถสื่อสารได้ซึ่ง อาศัยอยู่ในเขตรับผิดชอบของคลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน และเข้ารับการ รักษาที่คลินิกโรคเรื้อรังของคลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน ซึ่งสมัครใจให้ ความร่วมมือในการสัมภาษณ์ที่บ้าน จำนวนทั้งสิ้น 59 คน

เครื่องมือ : ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3 ส่วนดังนี้

- ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลทั่วไปของผู้ป่วย ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ศาสนา ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้เฉลี่ยต่อเดือน สิทธิการรักษา โรคร่วมอื่นๆ ที่นอกเหนือจากการเป็น โรคไตวายเรื้อรัง ผลทางห้องปฏิบัติการ
- ส่วนที่ 2 แบบสัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการบริโภคผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม โดยสัมภาษณ์ถึงชนิดของผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ใช้ รูปแบบการใช้ เหตุผลที่ใช้ ระยะเวลาที่ใช้ ผลของ การใช้ มูลค่าของผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม
- ส่วนที่ 3 แบบสัมภาษณ์ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์สำหรับ ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง จำนวน 10 ข้อ ให้เลือกตอบว่า ใช่ ไม่ใช่/ไม่ทราบ

นิยามศัพท์เฉพาะ

ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม หมายถึง ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์สำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง ได้แก่ ยาชุด ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สมุนไพร ยาสมุนไพร โดย เก็บข้อมูล 2 ส่วน คือ ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมไม่มีคุณภาพ และพฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์ สุขภาพไม่เหมาะสม

ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมไม่มีคุณภาพ หมายถึงผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีเลข ทะเบียน หรือมีเลขทะเบียนไม่ถูกต้อง ผลิตภัณฑ์ที่ปลอมปนสารสเตียรอยด์ ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ หมดอายุ ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่เสื่อมสภาพ

พฤติกรรมการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสม หมายถึงการหยุดใช้ยาโรค ประจำตัวที่ได้รับจากแพทย์แล้วใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีข้อบ่งชี้ทางการแพทย์สำหรับผู้ป่วยโรคไต เรื้อรังเพียงอย่างเดียว

การวิเคราะห์ข้อมูล : วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา และนำเสนอผลด้วยการแจกแจง ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน มัธยฐาน พิสัยควอไทล์ ค่าน้อยที่สุดและค่ามากที่สุด

6) ผลการวิจัย

ข้อมูลทั่วไปของประชากร

ประชากรทั้งหมด 59 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง 41 คน(ร้อยละ 69.5) อายุเฉลี่ย 68.5 ± 12.3 ปี โดยอยู่ในกลุ่มอายุ 61 – 75 ปี มากที่สุดคือร้อยละ 42.4 ประชากรทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ ส่วนใหญ่เรียนจบชั้นประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 81.3 ประมาณครึ่งหนึ่งของประชากรมีอาชีพเกษตรกร (ร้อยละ 45.8) รายได้สูงสุด 40,000 บาท ต่ำสุดคือไม่มีรายได้ ค่ามัธยฐานของรายได้อยู่ที่ 3,500บาท ส่วนใหญ่ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในการรักษาพยาบาล (ร้อยละ 62.7) โรคความดันโลหิตสูงเป็นโรคร่วมมากที่สุด (ร้อยละ 83.0) พบว่าระยะการเป็นโรคไตเรื้อรัง stage 1 , 2 , 3 ใกล้เคียงกัน คือร้อยละ 30.5 , 39.0 , 30.5 ตามลำดับ

ข้อมูลการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม

ประชากร 22 คน (ร้อยละ 37.3) ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม โดย 20 คนใช้ผลิตภัณฑ์ 1 รายการ มี 2 คน ที่ใช้ผลิตภัณฑ์ 2 รายการ จำนวนผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมทั้งหมด 24 รายการ ครึ่งหนึ่งเป็นผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร รองลงมาเป็นสมุนไพร ยาชุดและยาสมุนไพร คิดเป็น ร้อยละ 50.0 , 29.2 , 12.5 , 8.3 ตามลำดับ พบว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่ไม่มีเลขทะเบียนยา 5 รายการ(ร้อยละ 20.8) และไม่มีวันหมดอายุ 2 รายการ เหตุผลในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมมากที่สุดคือ เพื่อบำรุงร่างกาย ร้อยละ 41.6 รองลงมาเป็นการรักษาโรคประจำตัวเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ร้อยละ 20.8 มูลค่าที่ประชากรต้องจ่ายไปในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมภายใน 1ปี สูงที่สุด 14,600 บาท โดยอยู่ในกลุ่ม $\leq 5,000$ บาท มากที่สุดคือร้อยละ 91.0 สำหรับผลลัพธ์จากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมพบว่า ในจำนวนผลิตภัณฑ์ 24 รายการ มี 17 รายการที่อาการดีขึ้นตามด้วย ไม่เห็นการเปลี่ยนแปลง 4 รายการ และไม่ดีขึ้น 3 รายการ คิดเป็นร้อยละ 70.8 , 16.7 , 12.5 ตามลำดับ

ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม ของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง

ประชากรส่วนใหญ่ เข้าใจว่ายาชุด ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สมุนไพร ยาสมุนไพร ไม่สามารถรักษาโรคประจำตัว เช่นโรคไตวายเรื้อรัง โรคความดันโลหิตสูง เบาหวาน มะเร็ง และหอบหืดร้อยละ 76.3 ไม่รู้ว่า ยาชุด ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร สมุนไพร ยา สมุนไพร อาจมีสเตียรอยด์ผสมอยู่ร้อยละ 88.1 ไม่ทราบว่า “สเตียรอยด์” เป็นยาแผนปัจจุบันชนิดหนึ่ง ใช้บรรเทาการแพ้หรือลดการอักเสบที่รุนแรง เพื่อรักษาโรคบางชนิดที่เกิดจากภูมิคุ้มกันผิดปกติร้อยละ 89.8 ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 93.2 ตอบไม่ถูกกว่า “สเตียรอยด์” มีหลายรูปแบบ เช่น ชนิดรับประทาน ฉีด ทาภายนอก ไม่รู้ว่าการใช้ยาสเตียรอยด์อาจทำให้เกิดอันตรายรุนแรง จึงต้องอยู่ในความดูแลของแพทย์อย่างใกล้ชิดร้อยละ 88.1 ไม่ทราบว่ากรกินยาชุด ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ยาสมุนไพร ที่มีสเตียรอยด์ปลอมปนเป็นเวลานานจะทำให้เกิดโรคกระดูกพรุนได้ร้อยละ 86.4 ตอบไม่ได้ว่าการกินยาชุด ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ยาสมุนไพร ที่มีสเตียรอยด์ปลอมปนเป็นเวลานานจะทำให้เป็นแผลในกระเพาะและกระเพาะทะเลได้ร้อยละ 84.8 ประชากรประมาณครึ่งหนึ่งเข้าใจว่าผลิตภัณฑ์เสริมอาหารไม่จำเป็นต้องมีเครื่องหมาย อย. ร้อยละ 57.6 รวมทั้งยาชุด สามารถจำหน่ายในร้านชำโดยไม่ผิดกฎหมายร้อยละ 61.0 และร้อยละ

67.8 เข้าใจว่าผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ยาสมุนไพร สามารถโฆษณาว่า รักษาโรคประจำตัว เช่น โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง โรคไตเรื้อรัง หอบหืด หรือมะเร็งได้โดยไม่ผิดกฎหมาย โดยสรุปแล้วการประเมินความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม ของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง มีคะแนนสูงสุด 10 ต่ำสุด 0 คะแนน ค่ามัธยฐาน ที่ 2 คะแนน ประชากร 53 คน (ร้อยละ 89.8) ได้คะแนนน้อยกว่า 5 คะแนน

ข้อมูลสนับสนุนที่ได้จากการสัมภาษณ์

การใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม

- ผู้ป่วยที่ไม่ได้ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม จะให้เหตุผลว่า “ที่ไม่ใช่ เพราะเชื่อในคำบอกของหมอที่ไม่ให้ใช้ยาอื่นๆ นอกจากของรพ.” “เชื่อมั่นในยาของรพ. เวลาไม่สบายจะไปรพ. หรือ รพ.สต. ตลอด” หลายคนบอกว่า “ไม่ได้ใช้เพราะไม่มีเงิน แต่ถ้ามีเงินก็จะลองซื้อมากินดู เผื่อจะหาย เห็นในทีวี เขาบอกว่าหายจริงๆ”
- ผู้ป่วยที่ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม จะให้ข้อมูลว่า “ลูกซื้อมาให้ เห็นเขาว่าช่วยบำรุงร่างกาย” “เห็นในทีวีเขามีหม้อออกมาเย็นยันว่ากินใบแป๊ะก๊วยแล้วดี (กิ่งโก บิโลบา ทรายาย-กิ่ง) คนใช้ที่สัมภาษณ์ในทีวีก็บอกว่ากินแล้วร่างกายแข็งแรงขึ้น พอส่งมากินก็รู้สึกดีจริงตามที่หม้อในทีวีบอก”
- “ก็เห็นโฆษณาในทีวีว่า รักษาโรคได้ ก็น่าจะไม่ผิดกฎหมายไม่อย่างนั้นเขาคงไม่ให้ออกทีวีหรอก”
- “ยาชุด สามารถจำหน่ายในร้านชำโดยไม่ผิดกฎหมาย” ผู้ป่วยที่ตอบผิดจะให้เหตุผลว่า “เห็นขายมานานแล้ว ก็น่าจะขายได้นะ” “ไม่ทราบเหมือนกันว่าผิดกฎหมายไหม แต่ก็เห็นคนแถวนี้เขาซื้อกินกันหลายคน”

7)อภิปรายผล

ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังที่ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพไม่เหมาะสม 22 คน (ร้อยละ 37.3) ใกล้เคียงกับการศึกษาของสมจิต อสีพงษ์ (3) ที่พบว่า ตัวอย่างร้อยละ 21.6 ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่มีข้อบ่งใช้ทางการแพทย์ผลการศึกษาพบว่าผู้ป่วยที่ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 68.1) ส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุมีฐานะยากจนจบชั้นประถมศึกษา ทำอาชีพเกษตรกรเป็นหลัก ทุกคนมีโรคร่วมเป็นโรคเรื้อรัง(โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและไขมันในเส้นเลือด) มากกว่า 1 โรค

ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม พบมากที่สุดคือผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร (ร้อยละ 50.0) ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาของสมจิต อสีพงษ์ (3) ที่พบว่าผู้ป่วยโรคเรื้อรังใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารน้อยมาก (ร้อยละ 2.4) และการศึกษาของปิยะวัน วงษ์บุญหนัก (4) ที่พบว่าผู้สูงอายุใช้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร ร้อยละ 14.2 ประชากรในการศึกษานี้ได้ผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากญาติ (ร้อยละ 50) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปิยะวัน วงษ์บุญหนัก (4) ที่พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ได้รับผลิตภัณฑ์เสริมอาหารจากผู้อื่นซื้อมาให้ (ร้อยละ 35.8) และสอดคล้องกับการศึกษาของสิริลักษณ์ รื่นรวย และสุรศักดิ์ เสาก้าว (5) ที่พบว่าแหล่งที่มาของยาและผลิตภัณฑ์เสริมอาหารที่ไม่ปลอดภัยที่พบในครัวเรือนคือ ลูกหลาน/เพื่อนบ้านซึ่งนำมาให้ (ร้อยละ 28.99)

การศึกษานี้ยังพบว่าแหล่งกระจายยาชุด ยังคงเป็นร้านค้าในชุมชน และร้านขายยา ซึ่งเป็นปัญหาที่คล้ายๆ กันกับการศึกษาอื่นๆ เช่น การศึกษาของ อรอนงค์ โสดา และคณะ (6) ที่พบว่า ร้อยละ 60.0 ซื้อมาจากร้านขายของชำรองลงมา คือ ซื้อมาจากร้านขายยา ร้อยละ 30.0

ค่าใช้จ่ายที่ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังจ่ายไปกับการซื้อผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมมูลค่าสูงสุดคือ 14,000 บาท ซึ่งเป็นมูลค่าที่จ่ายไปกับผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร โดยให้เหตุผลว่ามีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าและยี่ห้อของสินค้า ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของปิยะวัน วงษ์บุญหนัก และคณะ (4) ที่พบว่าผู้สูงอายุมีทัศนคติเชิงบวกต่อผลิตภัณฑ์เสริมอาหาร 3.9 คะแนนจากคะแนนเต็ม 5 คะแนน

ผลการศึกษาเรื่องความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพ พบว่าประชากร 53 คน (ร้อยละ 89.9) มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสม น้อยกว่า 5 คะแนนจากคะแนนเต็ม 10 คะแนน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สมจิต อธิพงษ์ (3) ที่พบว่าตัวอย่างร้อยละ 51.4 มีความรู้ในเรื่องการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพอย่างเหมาะสม น้อยกว่า 6 คะแนนจากคะแนนเต็ม 13 คะแนน และการศึกษายังแสดงให้เห็นว่าประชากรที่ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมจำนวน 17 คน ร้อยละ 77.3 ได้คะแนนรวม 0 คะแนน ในหัวข้อความรู้เรื่องโทษของยาสเตรอยด์ สอดคล้องกับการศึกษาของอรอนงค์ โสดา และคณะ (6) ที่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ใช้จ่ายชุดและสมุนไพรไม่ทราบโทษและอันตรายจากการใช้ยาที่มีสเตียรอยด์ปลอมปน ร้อยละ 96.0

8) สรุปผลการวิจัย

การศึกษากการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมของผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังในคลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง พบว่าประชากร 59 คน ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม 22 คน (ร้อยละ 37.3) จำนวนผลิตภัณฑ์ 24 รายการ โดยลักษณะผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม พบ 5 รายการ (ร้อยละ 20.8) ไม่มีเลขทะเบียนยา ไม่พบพฤติกรรมการหยุดใช้ยาโรคประจำตัวที่ได้รับจากแพทย์แล้ว ใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมเพียงอย่างเดียว ประชากร 53 คน (ร้อยละ 89.9) มีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม น้อยกว่า 5 คะแนน จากคะแนนเต็ม 10 คะแนน

การวิจัยครั้งนี้มีข้อเสนอแนะดังนี้ การจัดบริการในคลินิกหมอครอบครัวศูนย์แพทย์ชุมชนเทศบาลควนขนุน ควรจะปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้ความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสม สำหรับผู้ป่วยโรคไตเรื้อรังและญาติ จากเดิมให้ความรู้ขณะจ่ายยาให้ผู้ป่วย เปลี่ยนมาเป็นการให้ความรู้แบบกลุ่มเพื่อให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันภายในกลุ่ม มีการเล่าประสบการณ์ตรงจากผู้ที่ได้รับผลเสียในการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ มีการแสดงตัวอย่างที่ไม่เหมาะสม แนะนำให้ผู้ป่วยและญาตินำหลักการ 4 สงสัย 2 ส่งต่อ ของเภสัชกรมานุโชติ ทองยัง ไปใช้ในการพิจารณาเลือกใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ

ผู้รับผิดชอบงานคุ้มครองผู้บริโภคระดับอำเภอ ต้องมีความเข้มงวดในการบังคับใช้กฎหมายให้มากขึ้น มีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบถึงอันตรายที่เกิดจากการใช้ยาชุด ส่งเสริมให้เกิด

ความเข้มแข็งของประชาชนในด้านการคุ้มครองผู้บริโภคระดับตำบล อำเภอ ให้สามารถสร้างระบบ การเฝ้าระวัง และแจ้งเตือนภัยโดยชุมชน

ข้อจำกัดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์การใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพที่ไม่เหมาะสมในช่วงเวลาปัจจุบัน และย้อนหลังไป 1 ปี จึงอาจจะทำให้ได้ข้อมูลที่ไม่ครบถ้วน เช่นผู้ป่วยไม่สามารถระบุชื่อผลิตภัณฑ์ เสริมอาหารได้เนื่องจากกินหมดไปแล้ว การวิจัยครั้งนี้เป็นการสำรวจแบบภาคตัดขวางได้ข้อมูล เบื้องต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกจึงควรเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพร่วมด้วย เช่น การสัมภาษณ์ทัศนคติของ ผู้ป่วยที่มีต่อการใช้ผลิตภัณฑ์สุขภาพ

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบคุณ แผนงานพัฒนาวิชาการและสร้างความเข้มแข็งกลไกคุ้มครองผู้บริโภคด้าน สุขภาพ (คคส.) คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่สนับสนุนทุนในการดำเนินงานวิจัย รวมทั้งวิทยาลัยการคุ้มครองผู้บริโภคด้านยาและสุขภาพแห่งประเทศไทย (วคบท.) สภาเภสัชกรรม ที่ ได้ให้ความรู้และโอกาสในการศึกษาวิจัย

เอกสารอ้างอิง

1. Ingsathit A, Shayakul C, Chaiprasert A, Thirakhupt P, Sirivongs D, Sangthawan P, et al. Progression and outcomes of CKD in Thai SEEK population: Health Systems Research Institute (HSRI); [cited 2018 oct 19]. Available from: <http://kb.hsri.or.th/dspace/bitstream/handle/11228/4768/hs2353.pdf?sequence>
2. Taking the wrong medicine, resulting in kidney damage. Thaidrugwatch.org. Thai Health Promotion Foundation. [cited 2018 Oct 8]. Available from: <http://www.thaihealth.or.th/Content/35747-7.html>
3. Asipong S. Health Product Use Behavior with No Medical Indications among Patients with Chronic Diseases at Rasi Salai, Sisaket Province. Thai Journal of Pharmacy Practice 2015; 7:105-13.
4. Wongbunnak P, Wongtrakul P, Mahamongkol H. The Survey of Medicine, Food Supplement and Herbal Products Used Problems Among Elderly A Case study at the Community of tumbon Srisa Chorakhe Noi, Samut Prakan Province. HCU Journal, 20;39:97-108
5. Ruenruay S. and Saokaew S. Situation of Medicines and Dietary Supplements in the Health Provider Board Region 3. Thai Journal of Pharmacy Practice, Vol.9 No 1 Jan-Jun 2017.

6. Soda O, Srisayam M, Rodkaew A, Lailak C, Machana S. Identification of Steroid in Ya-chud and Herbal Medicines in Bansok Subdistrict, Lomsak District, Phetchabun Province, Thai Journal of Pharmacy Practice, Vol.9 No 1 Jan-Jun 2017.